MOJŽÍŠ A ÁRON JEDNAJÍ S FARAÓNEM

Původ materiálu
Lenka Freitingerová
Pořadí v lekci
21

Ž 40,5a + 6a- Blaze muži, který doufá v Hospodina. Mnoho divů jsi už vykonal, můj Bože, Hospodine, ve tvých úmyslech s námi se ti nevyrovná nikdo.

liturgické čtení-Ex 4,29-5,2

KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI

– **adresáti zvěsti o vysvobození –** pasáž, která začíná vysláním Mojžíše a Árona do Egypta a končí egyptskými ranami (přesněji „ranami proti Egyptu"), si všímá jak reakce faraóna, tak reakce Izraelců. Prvním adresátem zvěsti o vysvobození je právě lid (4,29-31). Ohlas tohoto starozákonního evangelia je sice velký, ale netrvá dlouho. Hned první faraónova odmítavá reakce a ztížení podmínek otrocké práce vede předáky k tomu, že Mojžíšovi a Áronovi vyčítají: „Pokáleli jste naši pověst u faraóna!" (Ex 5,21) Tento motiv se pak ještě stupňuje – když Mojžíš znovu vyřizuje Hospodinovo rozhodnutí vysvobodit (Ex 6, 6), Izraelci už tuto radostnou zprávu ani neposlouchají, protože byli malomyslní (dosl. „krátkého ducha", malodušní – Ex 6,9 srvn. Mt 8,26).

Zvěst o záchraně nenaráží jen na zatvrzelost faraónovu, ale též na malodušnost, neschopnost věřit u samotného lidu víry. I když výběr textů tento motiv upozaďuje, neměl by při vyprávění zaniknout. Je pak totiž jasnější, že celé Hospodinovo představení „proti Egyptu" se děje kvůli tomu, aby přemohlo nedověru Božího lidu. Když si vypravěč opakovaně všímá reakce na zvěst o chystaném vysvobození, „vyučuje" tak víře s dlouhým dechem, která si „ještě v otroctví" dokáže zpívat „srdce mé to ví, už s tím počítá..."

– **Mojžíš a Áron** jsou bratři, synové Amráma a Jókebed (Ex 6,20), lévijského původu (Nu 3,17n). Mojžíš zaujímá mezi osobnostmi SZ jedinečné místo. Mimo různá obdarování je především prostředníkem mezi Bohem a jeho lidem a převyšuje významem všechny proroky. Pro Izraelce je jediným zdrojem poznání Boží vůle. Přesto zůstává Mojžíš jen

„nástrojem“. Dílo, k němuž ho Bůh povolal, je dokonáno bez něho. Mojžíš vyvádí lid z Egypta, putuje s ním pouští, ale umírá před vstupem do zaslíbené země (Dt 34,5-8).

Jméno „Moše“ má podle úvodní „plaváčkovské“ historky význam „vytažený z vody“, v doslovném překladu ovšem „vytahující“. Ten, který byl sám *vytažen* ze smrtícího ohrožení, *vytáhne* lid ze sevření Egypta a bude*tahounem* na cestě do zaslíbené země.

– **Egypt** je země otroctví, jak napovídá už její hebrejský název *Micrajim*, odvozený od slovesa, jež znamená *být v sev?ení*. Toto pojmenování představuje základní starozákonní vyjádření toho, jak na Boží lid a člověka doléhají zlé okolnosti, nouze a důsledky hříchu – dostanou ho do presu, sevření. Egypt uprostřed všech těchto tísní představuje pořádný *„Sv?rák“*. K podstatě zásadního a zakládajícího Hospodinova díla naopak patří, že *vytrhuje z tísn? (*Iz 25,4; Ž 107,6.13.19.28). Proto se také východisko a cíl cesty z egyptské otrocké tísnivosti nazývá země dobrá a *prostorná* – Ex 3,8).

– **první návštěva u faraóna** (Ex 5) – farao a Hospodin se nalézají jakoby na jedné úrovni. Mojžíš vyřizuje „takto praví Hospodin“ (v.1) a farao nejenže odpoví „Hospodina neznám“, ale jeho úředníci pak přijdou k Izraelcům s výnosem, který začíná „takto praví farao“ (v 10). Navíc výsledek první mise je přesně opačný – izraelská otročina se stupňuje. Zdá se, že zatímco slovo faraónovo „platí“ – řekne a stane se – slovo Hospodinovo neplatí.

Doprostřed této dvojznačné situace zní zásadní ujištění – teprve příběh vysvobození z Egypta bude tím skutečně zásadním příběhem, událostí, v níž Hospodin *dá poznat svoje jméno* (viz 6,7b a 7,5).

– **egyptské rány –** představují vlastně „10 slov“ proti Egyptu. Jsou to „události slova Hospodinova.“ Vždy je uvozuje „Hospodin řekl“. Těchto deset slov odkrývá, že náboženská, ekonomická ani vojenská moc Egypta neobstojí při konfrontaci s Hospodinovým rozhodnutím vysvobodit lid. Nejde tedy o katastrofy, nýbrž o „deset tvůrčích slov Exodu, namířených proti moci (egyptského) náboženského univerza.“ (W. Barnard, Boží okno, str. 35). Že těchto deset slov má podobnou funkci jako deset slov smlouvy (Ex 20), naznačuje i výkřik egyptských věštců: „Je to prst Boží.“ (Ex 8,15). Boží prst, který „ryl Tóru“ (Ex 31,18), totiž nehrozí, ale ukazuje, kudy vede cesta dál.

Zároveň jsou to znamení, která relativizují obavy nedověry. Když si o ranách Boží lid vypráví, vnímá je jako znamení, že jeho strach a posvátný respekt před Egyptem jsou zbytečné.

2. ÚSKALÍ TEXTU

– v bohatém ději nesmí zaniknout hlavní **směřování oddílu** – nic z toho, co se z lidské perspektivy jeví jako nepřekonatelná překážka, se nemůže postavit do cesty Božímu rozhodnutí vysvobodit lid z Egypta – viz Ex 6,6-8; 7,4b-5. To je „refrén příběhu", na tento motiv by měl výklad odkazovat a do něj ústit.

– **Mojžíš není „supervěřící" –** i on propadá pochybnostem a otázkám podobně jako lid. V něčem se však chová jako „vůdce víry" – narazí-li na překážku (ať už je to faraónova zpupnost nebo zahořklost a malověra jeho bratří), obrátí se se svými pochybnostmi, kritikou k Hospodinu. Před jeho tváří hledá cestu dál.

– **deset ran –** je vyprávění, které lze sice podat barvitě, ale zároveň do dětské „paměti víry" vryje nesmazatelný **obraz Boha, který neumí konat jinak, než skrze katastrofickými zásahy**. Ve vyprávění o vysvobození by měly rány a jejich souvislost vyznít podobně, jako když v pohádce Dlouhý, Široký a Bystrozraký pukají černokněžníkovy obruče – symboly jeho moci. Náboženský a s tím související politický, hospodářský a strategický dopad jednotlivých ran najdete srozumitelně vysvětlený v příručce SR Hospodin vysvobozuje (1973-74) v úloze 9. Hospodin trestá faraóna a jeho lid (str. 65). Není potřeba se o jednotlivých ranách dopodrobna šířit, je však důležité udržet vypravěčskou perspektivu – totiž z pohledu Izraelců. Jim na počátku příběhu připadá moc Egypta, zosobněná faraónem, nepřemožitelná – a teď poslouchají historky jednu za druhou, jak se symboly egyptské moci, nepřemožitelnosti, nadřazenosti „sypou" – jen na Hospodinovo slovo.

– „**zatvrdím faraónovo srdce"** (Ex 7,3) – je obrat, který může vyvolat dojem, že si Hospodin hraje s faraónem jak kočka s myší – nejdřív ho zatvrdí a pak ho za jeho zatvrzelost trestá. Tato výpověď však především má demytizující funkci – zdůrazňuje, že farao není rovnocenný Boží „protihráč", ač je respektovaný jako vtělení božstva a ztělesňuje vrcholnou civilizaci. Je to „jen" nafoukaný vládce, neschopný sebekritického pohledu. Zároveň má vyprávění katechetickou funkci – varuje před zatvrzelostí vůči slovu, které vposledu otevírá cestu k záchraně. Přičemž tuto zatvrzelost bude biblický vypravěč shledávat dále napořád u vysvobozeného lidu (srvn. jen Ž 95)

4. POMŮCKY

– ilustrace – řeka Nil, starý Egypt a jeho stavby, otroci v Egyptě při práci; obrázek faraóna z některé biblické encyklopedie; vyobrazení Mojžíše (Leonardova socha); obrázek z tisku o

utrpení obyvatel v některých afrických zemích; vyobrazení egyptských božstev

MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU

Otázka pro mladší školní věk

– už vás někdy poslali za někým dospělým či na místo, kde jste to neznali? (na nákup do vedlejší vesnice, vyřídit něco u pana ředitele, na úřadě a pod.) Zvládli jste to, nebo se vám to nepovedlo? Proč?

(motivace uvádí do situace úvodu vyprávění – kdy se Mojžíš s Áronem poprvé setkávají s faraónem)

Otázka pro střední a starší školní věk

– zastávali jste se někdy ve třídě nespravedlivě osočeného spolužáka? Myslíte, že jste přitom vystupovali „drze“, nebo „slušně“? Měli učitelé pro vaše zastání pochopení, nebo vás odmítli?

(motivace uvádí do situace úvodu vyprávění – kdy se Mojžíš s Áronem poprvé setkávají s faraónem)

– komu se říká diktátor? Znáte nějakého? Je takový vládce zvědavý na kritiku?

(motivace umožňuje předem upozornit, s jakým typem vladaře se Mojžíš s Áronem potkají a navodit kontrast mezi faraónem a Hospodinem)

OSNOVY VYPRÁVĚNÍ

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Doporučujeme soustředit se především na zvěst 5.-9. kapitoly. Využijete-li nabídnuté motivace, můžete zdůraznit, že jít se zvěstí o vysvobození byl těžký a nevyzkoušený úkol – a to na obě strany – jak ve vztahu k Izraelcům, tak ve vztahu k faraónovi. Přesto Mojžíš a Áron dostávají nové a nové ujištění, že Boží rozhodnutí vysvobodit lid platí.

I. Motivace

II. Mojžíš a Áron jdou za faraónem, ale ten jejich žádost odmítá a navíc zpřísňuje izraelskou otročinu.

III. Izraelští předáci jsou biti a vyčítají Áronovi a Mojžíšovi jejich působení

IV. Mojžíš se modlí a Hospodin potvrzuje svoje rozhodnutí

V. Mojžíš zatím neuspěl ani u faraóna ani u lidu – ale to neznamená, že jeho svědectví nemělo cenu a že by jeho poslání skončilo

Nebo vyprávějte podle Biblické dějepravy č. 23 Mojžíš a farao (Ex 4,29-6,9) a 24 Boží znamení nad Egyptem (Ex 7,10). Soustřeďte se na poslání Mojžíše, který lidu prostředkuje Boží vůli a na překonávání zatvrzelosti Egypta, aby lid poznal Hospodina a uvěřil mu. Motivaci můžete užít stejnou.

I. Motivace

II. Mojžíš nalézá pomocníka v bratru Áronovi

III. První jednání s faraónem

IV. Faraónova neoblomnost

V. Hospodinova znamení – egyptské rány

VI. Faraónova neústupnost

b) poznámky a osnova pro střední a starší školní věk

základní doporučení – viz úskalí, první odstavec. Zároveň můžete upozornit, že v celém příběhu jde o to, zda bereme vážně „faraónské“ jistoty a opory nebo Hospodinovo slovo o záchraně.

I. Motivace – komu se říká diktátor?

II. Mojžíš s Áronem vyřizují faraónovi, že zotročený lid patří Hospodinu

III. Farao si odmítá nechat zasahovat do svých kompetencí a přikáže zpřísnit pracovní normy

IV. Izraelští předáci vyčítají nositelům zvěsti o záchraně jejich poselství

V. Mojžíšova modlitba a Boží odpověď – vysvobození je hotová věc

VI. Symboly egyptské moci se jeden po druhém hroutí a farao zůstává zatvrzelý

VII. Izraelci jsou svědky znamení, která povzbuzují důvěru v slib záchrany

VIII. Farao a Mojžíš se rozcházejí – Hospodin připravuje cestu k záchraně, zatvrzelý vládce připravuje svou zemi o budoucnost

Vyprávění:

I. MOTIVACE

Určitě jste už slyšeli slovo diktátor. Co si pod tím pojmem můžeme představit? Existují ještě dnes země, kde vládnou diktátoři? Jak se k lidem, kterým vládnou, chovají?

II. MOJŽÍŠ S ÁRONEM VYŘIZUJÍ FARAÓNOVI, ŽE ZOTROČENÝ LID PATŘÍ HOSPODINU

Mojžíš s Áronem dostali od Hospodina veliký a těžký úkol. Mají vyjednávat s faraónem, vládcem Egypta, o propuštění izraelského lidu. Vědí, že to nebude jen tak. Hospodin je na to předem připravil.

Oba bratři nejprve shromáždili představitele Izraelců a seznámili je s Hospodinovým plánem. Lid jim uvěřil. Konečně naděje! Hospodin vyslyšel jejich volání a chce je vysvobodit! Společně chválili Boha.

Hned na to se Mojžíš s Áronem vypravili k faraónovi. „Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: Propusť můj lid, ať mi v poušti slaví slavnost.“ Žádné pokorné prosby, žádné ponížené žádosti. Prostě faraónovi oznámili: Bůh si přeje, abychom mu sloužili, a ty nás máš pustit.

Takhle s faraónem ještě nikdo nikdy nemluvil. Bylo to neslýchané. Před faraónem se každý třásl, nikdo se mu neodvážil podívat do očí. Vždyť se pokládal za samého boha! A s tím se přece nejedná jako s obyčejným smrtelníkem! Však to dal farao izraelským vyslancům jaksepatří najevo. „Žádného Hospodina neznám a nevím, proč bych ho měl poslouchat.

Izrael tu zůstane.“

III. FARAO SI NENECHÁ ZASAHOVAT DO SVÝCH KOMPETENCÍ A PŘIKÁŽE ZPŘÍSNIT PRACOVNÍ PODMÍNKY

Mojžíš s Áronem se nedají jen tak odbýt. Trpělivě vysvětlují. „Hospodin je náš Bůh. Dovol odejít do pouště, abychom mu mohli obětovat.“ Jenže jejich slova na faraóna působila, jako by přilévali olej do ohně. Co si to ti izraelští otroci vymýšlejí? Koho jiného mají uctívat, než mne, božského faraóna? Jak se zdá, Izraelci připravují vzpouru. A tomu je třeba udělat rázný konec.

„Tak vám to není jasné? Nemáte co dělat? Já vám ukážu!“ A farao nakázal svým dozorcům, aby utáhli izraelským dělníkům otěže. Izraelci tehdy vyráběli pro Egypt cihly. Ty se dělaly z hlíny a slámy – to aby byly pevnější. Takže: „ Nemáte co dělat? Já se vám o zábavu postarám. Budete vyrábět stejné množství cihel jako dosud, ale materiál vám už nebudeme dodávat. Sežeňte si ho sami!“

A lidu se vedlo ještě hůř, než dřív.

IV. IZRAELŠTÍ PŘEDÁCI VYČÍTAJÍ NOSITELŮM ZVĚSTI O ZÁCHRANĚ JEJICH POSELSTVÍ

Faraónovi se podařilo odvést pozornost Izraelců jinam. Dělníci, už tak dost zaměstnaní, teď ještě musí běhat po polích a sbírat slámu, aby splnili, co se od nich požaduje. A když nestačí, jsou biti, víc než před tím. A proč to všecko? Ať přemýšlejí, jak chtějí, vždycky je napadají jen dvě jména. Mojžíš s Áronem. Ti za to můžou. Než přišli se svými báchorkami o vysvobození, žilo se nám líp!

Izraelští předáci spěchají k faraónovi s ponířenou prosbou. Třeba jim sleví, třeba se smiluje. Třeba bude robota zase snesitelnější. A tak se obracejí na faraóna. Na Hospodina jako by zapomněli. Farao však zůstal neoblomný. Jste lenoši líní! Hned jděte dělat. A běda, jestli bude cihel míň!

Když Izraelci vycházeli od faraóna, narazili na Mojžíše s Áronem a hned si na nich vylili svoji zlost: To vy jste to všecko zavinili! Co teď s námi bude?

V. MOJŽÍŠOVA MODLITBA A BOŽÍ ODPOVĚĎ – VYSVOBOZENÍ JE HOTOVÁ VĚC

Mojžíš s Áronem nejsou slepí. I oni vidí, jak se namísto vysvobození lidu ještě přitížilo. Kdo by v takové chvíli nezačal pochybovat? Mojžíš klekl na kolena a volal k Bohu. „Proč jsi mě vůbec poslal, když to takhle dopadlo?“ A Hospodin mu odpověděl. „Neboj se, já faraóna donutím, aby vás pustil.“ Bůh slíbil, že svůj lid vysvobodí, a tak se taky stane. Kdo Bohu důvěřuje, ten se na něj také může zcela spolehnout.

A Mojžíš mu opět uvěřil. I když i on musel o svou víru v Boží zaslíbení neustále bojovat.

Našel odvahu, znovu předstoupil před lid a zopakoval jim Boží sliby. Jenže lid mu už nechtěl naslouchat. Jsou udření, chtějí odpočívat a je jim jedno, jestli to bude v Egyptě nebo někde v zaslíbené zemi…

Hospodin však promluvil znovu: „Připravte odchod Izraelců z Egypta!“ Zní to neuvěřitelně. Farao o tom nechce ani slyšet, Izraelci už ničemu nevěří, energie dochází i Mojžíšovi. A Pán Bůh klidně přikazuje zahájit přípravy k odchodu, jako by všechno probíhalo podle jeho plánu, jako by všechno bylo na nejlepší cestě.

VI. SYMBOLY EGYPTSKÉ MOCI SE JEDEN PO DRUHÉM HROUTÍ, ALE FARAO ZŮSTÁVÁ ZATVRZELÝ

Mojžíš s Áronem opět předstoupí před faraóna a znovu požadují, aby lid propustil. Na znamení toho, že mluví pravdu a že jejich požadavky jsou míněny vážně, se prokáží zázrakem. Hůl, kterou Áron hodí na zem, se změní v hada. Totéž však učiní i faraónovi kejklíři. I když faraón viděl, že Áronův had ty ostatní sežral, nezměnil svůj názor. Lid zůstane v Egyptě.

Ještě několikrát Hospodin vyslal oba bratry na faraónův dvůr. A protože faraón zřejmě dá víc na zázraky než na pouhé slovo, začal Bůh konat zázračná znamení. Na Egypt přicházela jedna pohroma za druhou. Nejprve byly zkaženy vody životodárného a posvátného Nilu. Pak byla země zamořena žábami. Z posvátného egyptského symbolu se stala obtížná havěť.

To už i faraónovi začínalo být jasné, že se setkal s někým, kdo je přece jen silnější a mocnější než on. Dostal strach. Zavolal si Mojžíše a prosil ho, aby se za něj přimluvil u Hospodina. Když žáby zmizí, prý lid propustí. Jenže pohroma přestala a farao svůj slib nesplnil. Často se to tak děje. Když člověk neví, kudy dál, volá Boha. Často i něco slíbí. Ale když nebezpečí pomine, hned na své sliby zapomene.

VII. IZRAELCI JSOU SVĚDKY ZNAMENÍ, KTERÁ POVZBUZUJÍ DŮVĚRU VE SLIB ZÁCHRANY

Pak se všude objevil hmyz, komáři a mouchy. Moucha byla pro Egypťany posvátným znamením odvahy. Jejich množství však bylo nesnesitelné! Jen Izraelci byli jejich dotěrnosti ušetřeni. Tady už byli faraónovi kouzelníci se svým uměním v koncích. Tehdy už i faraónovi rádci pochopili, že situace je vážná. Jen farao pořád nic. Nakonec nabídl kompromis: „A co kdybyste obětovali svému Bohu v Egyptě?“ Něco takového ovšem nepřipadá v úvahu.

Ještě několik ran muselo na Egypt přijít, než farao pochopil, že prohrává. Dobytčí mor, vředy, krupobití i kobylky, všechny tyto pohromy po sobě zanechávaly spoušť. Nebylo jídlo, lidé umírali. Někdy už se zdálo, že farao ustoupí. Ale vždycky, když pohroma zmizela, jako by na prožitou hrůzu zapomněl.

VIII. FARAO A MOJŽÍŠ SE ROZCHÁZEJÍ – HOSPODIN PŘIPRAVUJE ZÁCHRANU, ZATVRZELÝ VLÁDCE PŘIPRAVUJE SVOU ZEM O BUDOUCNOST

Nakonec zahalila Egypt na tři dny temnota. Egypťané se báli i pohnout. Copak nejvyšší bůh Re, bůh Slunce, dočista ztratil v Egyptě svou moc? Copak už Egypt nikdo nezachrání?

Tehdy si farao zavolal Mojžíše a Árona a řekl: „Odejděte! Služte Hospodinu! Zanechte tu jen svá stáda a ať už jste pryč!“ Jenže Mojžíš mu odpověděl: „Ne, naše stáda půjdou s námi. Nezůstane tu ani ovečka!“ Mojžíšova odpověď faraóna rozlítila. „Odejdi! A dej si pozor, abys mi už nepřišel na oči! Protože to by byla tvoje smrt!!“ Už ho nenapadá žádný ústupek ani kompromis. Proto vyhrožuje. A Mojžíšovi je jasné, že chvíle, kdy bude Izrael vysvobozen, se blíží.

MODLITBA

Pane Bože, někdy máme pocit, že už nemůžeme dál; že zlo, které nás obklopuje, nikdy neskončí; že jsi nás opustil. A nevidíme, že jsi nám stále nablízku; že o nás pečuješ a že chceš, abychom ti cele patřili. Prosíme, zůstaň s námi. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

– postavit se do čela jakéhokoli lidského společenství je obtížné. Neříká se nadarmo: Není na světě člověk ten, aby se zavděčil lidem všem. Zavděčil se Mojžíš aspoň někomu?

– znáte někoho, kdo vede třeba zájmovou skupinu (kroužek, schůzky skautů…), jaké musí mít takový člověk vlastnosti, čím jsou mu povinováni členové kolektivu?

– co víte o odpovědnosti občanů v obecní správě? Jsou to také vaši zástupci?

– víte, že se „egyptské rány“ dají vysvětlit jako běžné přírodní úkazy? Říká se, že se voda Nilu často barví do červena splavovanou hlínou. Žáby a komáři nejsou nic neobvyklého v zemích a místech, kde je vlhko a teplo, nebo zase sucho a vedro přitahuje mouchy. Nemoci zvířat a lidí jako „dobytčí mor a vředy“ také nejsou nic neobvyklého. Tma, případně silné setmění se vyskytuje v pouštních zemích při vytrvalém větru. Je nutné vysvětlovat tyto a podobné úkazy popisované v Bibli jako běžné záležitosti přírody? Nesleduje se jimi něco mnohem hlubšího?

– Mojžíšova osobnost zasluhuje zvýšenou pozornost. Během všech úloh, které o něm mluví, sledujte jeho povahové rysy, jeho potíže s lidem, jeho rozhovory s Hospodinem o proviňujícím se lidu.

– k čemu byste přirovnali „tvrdé srdce“? je to označení pro člověka: pyšného – natvrdlého – tvrdého chlapa – vytrvale jdoucího za svým – zapomětlivého – sklerotického – fanatika – dogmatika – zaslepeného – sobeckého?

Odkaz na pracovní list
21 Mojžíš a Áron jednají s faraonem
21 Mojžíš a Áron jednají s faraonem - st
Odkaz na píseň
Posila na cestu (SV135)
Můj Pán všechny svolá ráno, až se rozední
To já, ó Pane můj, půjdu, když mne posíláš
Vzdejte Pánu slávu, čest, neb on dobrotivý jest
Zachovej nám víru dobrou (SV389)
Buď sláva Bohu, chvála Otci, který stvořil zemi
Cílová skupina
Mladší školní
Starší školní
Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 1

Biblický odkaz (kat)

Exodus 4,29–31

Exodus 5,1–23

Exodus 6,1

Exodus 7,19–25

Exodus 10,1–29